No. ४६११

Title आरामोत्सर्गविधिः

Author *

Extent २९ पत्राणि Age सं. १८५१

Subject धर्मशास्त्रम्

(श्राद्धोत्सर्गविधिः)

५६११

4611

#1 MISSING.

F. = 19

मानन्यपदमोगङ्गन्द्राय तत्र यावच्छिन्नस्वर्गवासरोमसमसंख्यमृतमविष्णुकालपुनराधिपादु
र्ध्वमपरमसिद्धिकामः स्वः यत्तदारामस्तन्नोत्सर्गमहं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ आचार्यं संवोध्य ॥
यत्तदारामस्तन्नोत्सर्गमहं करिष्ये ॥ तत्रत्वं मेय कार्यविधाने नष्टक्रमवेत्यभिधाय ॥ भवानीति ब्रु
तिवचनम् ॥ ॐ अद्य स्वः कर्तव्ययत्तदारामस्तन्नोत्सर्गाङ्गभूत संकल्पपूर्वं होमादिकर्मकर्तृकीर
यितुं यमिः पुष्पचन्दनताम्बूलसुवर्णालङ्कारैः अमुकगोत्रममुकशर्माणं ममुकवेदाध्यायि
नमाचार्यत्वेन त्वामहं वृणे ॥ वृतोऽस्मीति प्रतिवचनम् ॥ यथाविहितं कर्म कुरु ॥ ॐ करवाणीति प्र
तिवचनम् ॥ तत्र दारुमयमासनं विष्टरं हृदयं पाद्यप्रक्षालनार्थं पात्रस्य उदकं आचमनार्थमुदकपूरी
पात्रमर्घार्थं शेषपात्रस्य फलवन्दनाक्षतदूर्वातण्डुलसहितं मधुपर्कार्थं कांस्यपात्रस्य दधिम

धा ४

कृद्युतोन्यपरपात्रपिहितानिरौ स्वेनसमाददाय ॥ उत्थिताया वद्ध्याय ॥ ॐ साधुभवानास्तामर्चयिष्या
मोभवन्तम् ॥ अर्चयेतग्रुरुः ॥ विष्टरमेकं गृहीत्वा ॥ ॐ वर्ष्मोस्मि समानानामुद्यतामिव सूर्यः ॥
इमन्तमभितिष्ठामि यो मा कश्चाभिदासति ॥ इति दारुमयासनोपरि कुर्यात् ॥ विष्टरं गृहीत्वा ॥ उ
॥१॥ दक्स्वरूपवेशयेद्गुरुः ॥ उपविष्टाय पाद्यं निवेदयेत् ॥ पाद्यं पाद्यमित्यनेनोक्तो ॥ ॐ पाद्यं प्रतिगृ
ह्णामिति दाता ॥ ॐ पाद्यं प्रतिगृह्णामिति गुरुः यजमानाञ्जलिना पाद्यं गृहीत्वा ॥ ॐ विराजो दोहो ॥१॥
सि विराजो दोहमशीय मयि पाद्यायै विराजो दोह इति दक्षिणपादं प्रक्षालयति ॥ अनेनैव क्रमेण अनेने
व मन्त्रेण वामपादं प्रक्षालयति ॥ ततः पूर्वं विष्टरान्तरं गृहीत्वा वरणायोरधस्तादुत्तराग्रं गु
रुः कुर्यात् ॥ ॐ अर्घो अर्घ इत्यनेनोक्तो ॥ ॐ अर्घः प्रतिगृह्यतामिति दाता ॥ ॐ अर्घं प्रतिगृह्णा
मी ति गुरुः ॥ तं गृहीत्वा ॥ ॐ आपस्थ युष्माभिः सर्वान्कामानवाप्नवानीत्यर्घपात्रं गृहीत्वा शिर राम

६ न का ॥

नामभिवन्द्य॥ ॐ समुद्रं वः प्रहिणोमि स्वां योनिमभिगच्छत। अरिष्टा अस्माकं वीरा मा परासेचि मत्पय इ
त्यवशेषमेतस्मिन्नेव निनयेत्॥ तत आचमनीयमादाय। आचमनीयमाचमनीयमित्यन्येनोक्ते॥
आचमनीयं प्रतिगृह्यतामिति दाता॥ आचमनीयं प्रतिगृह्णामीति गृहः॥ तं गृहीत्वा॥ ॐ आमागन्य
शसा संसृज वर्चसा। तं मा कुरु प्रियं प्रजानामधिपतिं पशूनामरिष्टिं तनूनामिति मन्त्रेण सकृ
दाचामति। द्विस्तूष्णीं॥ ॐ मधुपर्को मधुपर्को मधुपर्क इत्यन्येनोक्ते॥ मधुपर्कः प्रतिगृह्य
तामिति दाता॥ मधुपर्कं प्रतिगृह्णामीति गृहः॥ ॐ मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्ष इति दातृकरस्थमे
व निरीक्ष्य॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्याम्॥ पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामीत्यभिधाय गृहीत्वा॥
नमः श्यावास्यायान्नशने यत्त आविद्धं तत्ते निष्कृन्तामीत्यनामिकया आलोड्य॥ ॐ यन्मधुनो मधव

नाप

म

यं परमहंसं रूपमत्रा घृतेनाहं मधुनो मधव्ये परमेणा रूपेणा द्वे न परमो मधव्यो ऽऽदो सानीति॥ त्रिः प्राशयेत्॥
॥३॥ इति प्राशने वैतन्मन्त्रपाठः॥ ततः वाङ्म आस्ये ऽस्तु। नसोर्मे प्राणो ऽस्तु। इति नासिके॥ अक्ष्णोर्मे चक्षुरस्तु। इति राम
चक्षुषी॥ कर्णयोर्मे श्रोत्रमस्तु। इति कर्णौ। बाह्वोर्मे बलमस्तु॥ इति बाहू॥ ऊर्वोर्म ओजोऽस्तु। इत्यूरू॥ अरि
ष्टानि मेऽङ्गानि तनूस्तन्वा मे सह सन्तु॥ इत्यादि सर्वगात्राणि स्पृशेत्॥ गोर्गौरिति नापितो ब्रूयात्॥ ॐ ॥३॥
माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः। प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं गा
3 वधिष्ट मम चामुष्य चामुक शर्मणो यजमानस्य उभयोः पाप्मा हतः॥ ॐ उत्सृजत तृणान्यत्त्विति तां छिन्द्या
त्॥ ततो मधुपर्कं विश्वामित्रोक्तं गोमूत्रादिकमभिमन्त्रयेत॥ ततो गायत्र्या गोमूत्रम्॥ ॐ गन्धद्वारां दुरा
धर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम्। ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम्॥ इति गोमयम्॥ ॐ आप्यायस्व समेतु ते
विश्वतः सोम वृष्ण्यम्। भवा वाजस्य संगथे॥ इति क्षीरम्॥ ॐ दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः।

सरधिन्नोमरस्वाकरस्वरायायाष्वविर्जश्विवत ॥ इतिदधि । ॐ तेजोसि शुक्रममृतमसि धाम नामासि । प्रियो
देवानामनाधृष्टं देवयजनमसि ॥ इति घृतम् । इति पञ्चगव्यमेकीकृत्य ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनो
र्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । इति गायत्रेण छन्दसा मन्यामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा मन्यामि जागतेन छ
न्दसा मन्यामि ॥ इरावती धेनुमती हि भूतं सूयवसिनी व्यस्कभ्नो रोदसी विष्णवेते नाधर्त्थ पृथिवीम
भितो मयूखैः स्वाहा गो ॥ ॐ मा नः स्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः । मा नो वीरा
न्रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सदमित्त्वा हवामहे ॥ ॐ भिम्यित्वै नाभि ऋ या पञ्चगव्येन वहिरन्तश्वत
ऋमवसे वयेत ॥ ॐ योगे योगे तवस्तरं वाजे वाजे हमहेस्वाऽइति । इति वेष्णुपवि कुशान्तरांगी कुर्यात ॥ ॐ इ
यं वेदिः परोन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ॥ अयं सोमः वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं परमं व्योमा इति वेदी
मभिमन्त्रयेत ॥ ॐ स्यामाने पृथिविद्यामनेन हस्तं सशम्यागोमदितिं सप्रशीतिं देवरितावस्नागासम

सत्त्ववती मा रुमैहे मा स्वस्तये ॥ इति सच्चास्फालनम् ॥ ततो हृहृदि मध्ये पञ्चवर्णिकया षोडशमण्डलं लिखेत् ॥
मध्ये वै लिखेद् दिक्षु प्राच्यां नारायणं तां लिखेत् ॥ आग्नेये तु लिखेच्छौरिः ॥ श्रीकण्ठं दक्षिणे लिखेत् ॥ पुरुषो ॥५
राम त्तमं नैरृते नरसिंहं तु पश्चिमे वायव्ये श्रीधरं देवम् ॥ उत्तरे गरुडध्वजम् ॥ ईशाने वैष्णवो विन्दुम् ॥ ततो दक्षि
णोत्तमीं नैरृते वाराहीं माउत्तरे वैनतेयम् ॥ ऐशाने कुमारीम् ॥ तत्र वै यो गोश्वरी लिखेत् ॥ ततो द्विकया
त्रोनी स्वायस्वी य दिक्षु ॥ इन्द्र पीतं लिखेत् प्राच्याम् ॥ आग्नेये रक्तमग्निकम् ॥ यमं कृष्णं वाच्यां वनैर्ऋ
॥५॥ तिनीलनैर्ऋतिम् ॥ पश्चिमे वरुणं श्वेतम् ॥ वायव्ये धूम्रवायुकम् ॥ सोमेशानौ श्वेतरक्तौ ॥ ब्रह्मानन्तौ
धूम्ररक्तौ धूम्रकौ ॥ एतान् संस्थाप्य पूजयेत् ॥ ततो ग्रहविधानम् ॥ मध्यदलं साधिदेवतसप्रत्यधिदेव
तं स्वस्वबर्णकान्तिभिर्न्नवग्रहाणां वारणाम् ॥ तत्र मध्ये रक्तं वर्तुलं शत्रमीश्वराधिदेवताकमग्नि
प्रत्यधिदेवताकम् ॥ आग्नेय्यां श्वेतं चतुरस्रं शितं सोममुमाधिदेवताकम् ॥ आपः प्रत्यधिदेवताकम् ॥ द
५ क्षिणे रक्तं त्रिकोणं मण्डलम् ॥ स्कन्दोधिदेवताकम् ॥ पृथ्वीप्रत्यधिदेवताकम् ॥ ऐशान्यां कुं यं धनुराकृतिम् ॥

नारायणाधिदेवताकम। विष्णुप्रत्यधिदेवताकम॥ शन्यांशुके स्वेति॥ वतस्वां इन्द्राधिदेवताकम। शचीप्र
त्यधिदेवताकम॥ पश्चिमेशानिदराड़ाकारम॥ यमाधिदेवताकम। प्रजापत्यधिदेवताकम। नैऋते राहुम।
खड्गाकारम। कालाधिदेवताकम। सर्पप्रत्यधिदेवताकम॥ वायव्ये धूम्रकेतुं। मकराकृतिम। चित्रगु
प्ताधिदेवताकम॥ ब्रह्माप्रत्यधिदेवताकम॥ गणपति दुर्गा वायुराकाशम॥ अश्विनीकुमारौ वा ततः
ले विमानयबंदिवो अग्न आस्त अप्रियान रोदसी अनन्त इनितं सविश्वावीरस्न राय एर्मपरंव के तं।
इतिमहावेद्युपश्चिवितानवारणाम॥ के आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामा राष्ट्रे राजन्यः शूर
यिषव्यो इति व्याधि माहारन्यो तायतां दोग्ध्री धेनुर्वोढा नड्वा नाशुस प्तिपुरन्ध्री योषा जिष्णू रथेष्ठा स
भेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जायतां निकामे निकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो न ओषधयः
पच्यन्तामिति महावेद्यैशान्यां ब्रह्मधेनवारणाम॥ ततो वेदिवाह्यः कोणे वह्नेः कलशानधिवासयेत्।

ततोवेदिप्र वौन्तरेशायववर्हनीसहितकलशंसंस्थापयेत॥ततइन्द्रादिदिक्पालानांकलशान्‌ विधिवांसयेत।
ततोग्निहस्तमात्रखातेपञ्चहस्ताश्वत्थशाखाहयात्मकम्॥तस्ततोरणामाओंत्रिमांदेवुजोहितेयज्ञ
स्यदेवुस्युशिग्वितेदेवहेतानुरत्नधानवना इतिरोपयेत॥ततोदक्षिणाद्वाशिताहशमेवोदुम्वरस्तम्
॥५॥ भत्वोर्ध्वात्वावायवस्थदेवोवःसविताप्रार्प्ययतुसे ब्ध्याःतमायकर्मणा ब्रह्माप्यायध्वमघ्न्याइन्द्रायभा
गंप्रजावतीरनमीवायन्यामवस्तेनईशतमाघशंसोध्रुवाअस्मिन्गोपतौस्यात।वह्वीर्यजे ॥५॥
मानस्यपशून्पाहि॥इतिरोपयेत॥ततःपश्चिमेप्लक्षम्॥तादृशमेव॥ओंअयन्नोअग्निर्वरिवस्कृणोत्वयंमृधःपुर एतु प्रभिन्दन्‌। अयं शत्रून् जयतु जर्हृषाणोऽयं वाजं जयतु वाजसातौ
नोहव्यदातये॥अग्निहोतासत्सिवर्हिषि इतिदक्षिणापार्श्वे॥ततउत्तरेवटरोपनम्॥ओंशन्नोदेवीरभी
ष्टयआपोभवन्तुपीतयेसमन्त्रोरभिःस्रवन्तुनः इतिसर्वतोरणावासनवायाम॥द्विमाशनयसन्देशादीव
रजयेत॥सर्वतोरणापश्चिमेशिवंदक्षिणेविष्णुमध्ये ब्रह्माणंपूजयेत॥सर्वतोरणादयःपञ्चमेता राम

निपूजयेत॥ ॐ भूतायत्वां नाशीयेस्व्रेभिद्विवोडु, हन्तांडुज्ञीः पृथिव्यो ॐ अन्तरीजमन्वेमिपृथिव्यास्त्वी
नाभौ ॐ मेरशाप्याद्रिस्पाउ स्थेष्टग्रेह व्यज्ञं रन्क्रे इति मन्त्रेण पूजयेत॥ ततोऽग्निस्थापनम्॥ तत्र क्रमः॥
हस्तमात्रे कुण्डं राजाम्प नेरेसं मण्डपकुशैः कुशान्यो पशित्यज्य गोमयोदकेनोपलिप्य शङ्खवमलेन स्प्रे
नवाप्रादेशमात्रम् ततो त्तरक्रमेण रेखात्रयं कृत्वा उद्धृत्य वनक्रमेण गोमिकाकुश्लाभ्यां मदमर्दे पृ
दे शान्यां निःक्षिप्य तत्रोत्सम्यौ कांस्यपात्रस्थमग्निं स्वाभिमुखं निदध्यात॥ पर्द्धकलशे ॐ होहि सर्वा
मरस्ति दूसर्वैरभिष्टुतो वज्रयुं यतामेरेश॥ सवीऽयमानोऽप्परसाँगणो नृगृहाणपूजी भगवन्नमस्ते॥
इत्यावाह्य॥ गजस्कन्धसमारूढं वज्रहस्तं महाबलम्॥ आवाहयामि यज्ञेऽस्मिन् पूजेयं प्रतिगृह्यतामि
इति स्थापयेत। शतयज्ञोऽधिपो देवः सर्वदेवाधिपो महान्॥ वज्रहस्तो महासत्त्वस्तस्मै शक्रात्मने नमः॥

स्पं

इतिपूजयेत॥ॐत्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रंहवेसुरमिन्द्रंह्वयामिशक्रंपुरुहूतमिन्द्रंस्वस्तिनोमघवा
राम धात्विन्द्रः॥इतिपताकांदद्यात॥पताकायांकुमुदायनमः॥इन्द्रःसुरपतिःश्रेष्ठोवज्रहस्तोमहावलः॥स
र्वयज्ञाधिपोदेवस्तस्मैनित्यंनमोनमः॥वलप्राणनमः॥ऐरावताडत्यनमस्तुपुष्टिदोहेयमः॥स्थिरमाकीर्ति
व्रतिंतथाविद्यांदेहिमेपरमेश्वर॥इन्द्रायसुराधिपतयेवज्रमाष्मनोवलिंग्रमः॥ततआग्नेयेकोणे॥
र्घ यसिस्तोहिसर्वामरहव्यवाहनिश्रोविरेसमितोःमिकृष्णः॥तेयोवतात्वोकगारोनमातुस्मावरंपाहिक
॥६॥ वेनमस्ते॥इत्यावाह्य॥शक्तिहस्तंवलदुसंच्छागारूढं॥ॐशीत्तममा॥ऐवाहयामियजेऽस्मिन्यस्तेयंपु ॥६॥
तिगृह्यतां॥इतिस्थापयेत॥सर्वतेजाधिपोदेवोरक्तवर्णोमहावलः॥शक्तिहस्तोमहावीर्योवैश्वान
6 रनमोस्तुते॥इतिसंपूज्य॥ॐत्वग्नेयाहिमित्रयेगृणानोहव्यदातये॥निहोतासात्सिवर्हिषि॥इ
तिरक्तपताकांदद्यात॥पताकायांकुमुदायनमः॥इतिकुमुदंपूजयेत॥ऐग्नेयःपुरुषोरक्तःसर्वे राम

देवमहोव्ययः॥ यमकेतुरनाध्यक्षः तस्मै नित्यं नमो नमः॥ अग्नये पेसर्वतेजोधिपतये॥ यक्षमाथमवा
त्तिर्नमः॥ इतिवलिं दद्यात्॥ ततो दक्षिणाकलशे॥ एह्येहि वैवश्वत धर्म राजसर्वामरैरर्चितधर्म
मूर्ते॥ शुभाशुभानन्द शुचामधीशशिवाय नः पाहि मखं नमस्ते॥ इत्यावाह्य॥ महामहिषमारूढं दण्ड
हस्तं महाबलम्॥ आवहयामि यज्ञेऽस्मिन्यतेयं प्रतिगृह्यताम्॥ इतिस्थापनमन्त्रः दण्डहस्तः कृष्ण
वर्णो धर्माध्यक्षो महाबलः॥ प्रजाधिपतये नित्यं यमराजाय ते नमः॥ इति पूजयेत्॥ असि यमोऽस्यादित्यो
ऽवत्रासि त्रितोगुह्येन व्रतम सिसोमेन समया विपृक्त आहुस्ते मित्रो दिवि बन्धनानि॥ इति कृष्णपता
कां दद्यात्॥ पताकायां पुण्डरीकायन इति पूजयेत्॥ यमश्चोत्पत्य वर्णाभः किरीटी दण्डधृग्विभुः॥
धर्मसाक्षी विशुद्धात्मा तस्मै नित्यं नमो नमः॥ यमाय प्रेताधिपतये सयमाय समन्तकाय वलिर्नमः॥ इति वलिं
दद्यात्॥ ततो नैरृतिकलशे॥ एह्येहि रक्षोगणनायक त्वं विशालवेतालपिशाचसंघैः॥ ममाध्वरं पाहि

ध्रु१ श्रं

पिशाचनाथलोके स्वरस्त्वं भगवन्नमस्ते॥ इत्यावाह्य॥ तीक्ष्णदंष्ट्रं मैनाकरूं खड्गहस्तं महाबलम्॥ आ
वाहयामि यज्ञेऽस्मिन्॥ एयेयं प्रतिगृह्यताम्॥ इति संस्थाप्य॥ सर्वरक्षोऽधिपतये नैरृति नीलवियह॥
शक्तिपाशधरो नित्यं तस्मै नित्यं नमो नमः॥ इति संपूज्य॥ एहि नैरृति लघ्वश्व स्वाहा॥ अग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यो
॥७॥ पुरःसद्भ्यः स्वाहा॥ यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा॥ विश्वेदेवनेत्रेभ्यो देवेभ्यः सद्भ्यः मित्रावरु ॥७॥
णानेत्रेभ्यो वामवरुनेत्रेभ्यो वामदेवेभ्यो उत्तरासद्भ्यः स्वाहा॥ सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्य उपरिस्वभ्यो दुवः स्व ॥ख॥
द्भ्यः स्वाहा॥ इति निलपतार्कौ दद्यात्॥ वामनाय नमः॥ इति पूजयेत्॥ निरृति सद्म मानक्षेभ्यः सर्वरक्षो
लस चिपो महान्॥ खड्गहस्तो महो सत्त्वस्तस्मै नित्यं नमो नमः॥ रक्षोऽधिपतये एषमाषभक्त बलिर्नमः॥ इति ब
लिं दद्यात्॥ ततः पश्चिमकलशे एह्येहि यादोगणावासि योशगरोन्नपर्थ्यप्समहाप्सरोभिः॥ विद्याधरे राम
7 मरगीयमानपाहि त्वमस्मान्भगवान्नमस्ते॥ इत्यावाह्य॥ मकरस्थम महावाहु देवदेवं महीपतिम्॥
आवाहयामि यज्ञेऽस्मिन्नपस्तेयेप्रतिगृह्यताम्॥ इति संस्थाप्य शक्तिपाशधरो नित्यं मकरस्थो महाबलः॥

निमग्नश्यकरूपश्च नमोऽस्तु वरुणाय ते ॥ इति संप्रदाय ॥ वरुणस्योत्तंभनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्ज्जनीस्थो वरुणा
स्य ऋतसदन्यसि वरुणस्य ऋतसदनमसि वरुणस्य ऋतसदनमासीद ॥ श्रु पताकां दद्यात् ॥ पताकायां
शंकुकर्णाय नमः ॥ इति संप्रदायेत ॥ ॐ वरुणः सकल्लोऽविरूढः पुरुषो निमग्नाधिपः पाशहस्तो महाबाहुस्तस्मै
नित्यं नमो नमः ॥ वरुणाय याम्याय यतये माघमस्तु बलिर्नमः ॥ इति बलिं दद्यात् ॥ वायव्यकलशे ॥ ॐ ह्रीं हि
यजे मम रणाय मृगाधिरूढः सहस्रसिद्धसेवितः ॥ प्राणाधिपः कालकवेसहाय हेमप्रतां भगवन्नमस्तु ॥ इत्या
वाह्य ॥ ॐ मनस्कन्धसमारूढं विज्ञाम्बरमहाबलम् ॥ वा वाहयामि यजेऽस्मिन् प्रत्येयं प्रतिगृह्यताम् ॥ इति सं
स्थाप्य ॥ सर्वप्राणाधिपो देवः सर्वतन्तुव्यवस्थितः ॥ ध्वजहस्तो मेघवर्णस्तस्मै वायवे नमः ॥ इति संप्रदाय ॥
ॐ वातो वा वा मनो वा गन्धर्वाः सप्तविंशतिस्ते अग्रेऽश्वमयुञ्जंस्तेऽस्मिन् जवमादधुः ॥ ध्वजपताकां दद्यात् ॥
पताकायां सर्वनेत्राय नमः ॥ वायुः सर्वबलो मः सर्वगो ध्वजवाहः श्रुविः पुरुषो ध्वजहस्तश्च तस्मै वाता

नृ

नं

पद्य २
पञ्चाधिकराजन्म २ सार्द्ध

त्पुनेनमः ॥ वायवेप्राणाधिपतये ॥ धूम्राभ्रमत्तो वल्लिविभ्रमः ॥ इतिबलिंदद्यात ॥ ततउत्तरकलशे ॥ ॐ हृदि
यजेश्वरयजेश ॥ नोधि ... गोत्सार्द्धः ॥ सर्वौषधीभिः पिरभिः मिगः ग्रहाणापतीमगवत्रमस्ते ॥ इत्या
स्म स्म वाह्य ॥ यजेस्मृत्वसमारूढ गदाहस्तो महाबलं ॥ आवाहयामियजेशं स्मिन्नपतेयंप्रतिगृह्यतां ॥ इतिसं ॥२॥
स्थाप्य ॥ सर्वनेत्रम ... यः सोमोराजा व्यवस्थितः नक्षत्राधिपतिसोम्य ... नित्यं नमो नमः ॥ इतिसं
पूज्य ॥ वयजीसोमव्रतेतव मनस्तनेषु ॥ बिभ्रतः प्रजावन्तः सचेमहि ॥ इतिश्वेतपताकांदद्यात ॥ पता
कायांसम्मरवायनमः ॥ इतिपूजयेत ॥ गौरेयसत्वं मान्सोमः सर्वौषधीसमन्वितः ॥ नक्षत्राधिपतये राम
॥२॥ धूम्रमाभ्रमत्तो वल्लिविभ्रमः इतिपूजयेबलिंदद्यात ॥ ईशानकलशे ॥ ॐ हृदि हिमवैश्वरसिद्धसंवौ त्रिशूलसं
भैरवडीं ॐ वराम्रमे ॥ लोकेशयजेश्वरयजेसिद्धो ग्रहानपतीमगवत्रमस्ते ॥ इत्यावाह्य ॥ मयस्कन्धे
8 समारूढ शूलहस्तो शिवनमः ॥ आवाहयामियजेशं स्मिन्नपतेयंप्रतिगृह्यतां ॥ इतिसंस्थाप्य ॥ सर्वदे
वाधिपोदेवईशानः शङ्करोविभुः ॥ शूलपाणिर्वृषारूढ ... ईशाधिपतये नमः ॥ इतिपूजयित्वा ... कैतामी राम
पा

शानजगतस्सु षस्य निर्विंपत्निवमवसे । मेहवयंपद्मानोयथ्यादेवमसोमसड्वेतनिता ॥ इतिपश्चवशीप
ताकींदद्यात ॥ पताकायांस घृतिव्यायवमः ॥ इतिपञ्जयेत ॥ ईशानः प्रभुः श्रुतः सर्वविद्याधिपो
महान ॥ शूलहस्तो विरूपाक्षस्तस्मै नित्यं नमो नमः ॥ ईशानायसर्वविद्याधिपतयेध्वमाध्वमनो
वलिनेनमः ॥ इतिवलिंदद्यात ॥ ततो निर्ऋतिवरुणायो मिश्र्यकलशेन वड्डहिश ॥ पश्येहिपाता
लवशमस्वरेन्द्रनागाङ्गराकिन्नरीपमानवयनोरगेन्द्रोमस्वलोकसैवैरनन्तरन्नाधरमस्म
दीयम ॥ इत्यावाहया ॥ निःशेषजगताधारश्शेषरूगशान्तितमः ॥ त्रावाहयामिस्थितिन्नयेयंपुति
गृह्यताम ॥ इतिसंस्थाप्य ॥ पन्नगाधिपतिर्देवो योऽनन्तो नीलविग्रहः ॥ पातालेवसतिर्नित्यंमनन्ता
यनमो नमः ॥ इतिसंपूज्य ॥ नमोस्तुसर्पेभ्योयेकेविस्यपृथिवीमनु ॥ योऽनन्तशीर्षोदिवितेभ्यः स
र्पेभ्यो नमः ॥ इतिश्वेतपताकांदद्यात ॥ पताकायांयाचेनमः ॥ योऽसावनन्तरूपेणाब्रह्माण्डंसचरा

कैलास

॥८॥

वरम॥ पृथ्व्यव ह्वायते सृष्टिं तस्मै नित्यं नित्यं नमो नमः॥ अनन्ताय पत्रगाधिपतये सपरिवाराय सकवलिर्दु
मइति वलिं दद्यात॥ दैन्द्रे ईशानयोर्मध्ये ऊर्ध्व ब्रह्मणि पकलशे॥ एह्येहि सर्वाधिपते सुरेन्द्र लोकेन सार्द्धं
पितृदेवताभिः सर्वस्य धातास्यमितप्रभावो विशाखेन सततं विशाय॥ इत्यावाह्य॥ श्वेतहंससमारू
ढं पद्मयोनिं तां मकु रमू॥ आवाहयामि यज्ञेऽस्मिन् वरदं तं प्रजापतिम् स्वतामस॥ इति संस्थाप्य पालाशकु ॥८॥
शमाकारो पुत्रा वैवाजस्तत्र वैके॥ सर्वयज्ञं प्रति श्वके तस्मै नित्यं नमो नमः॥ इति संपूज्य॥ लोकवृत्ति
यज्ञांनं प्रणम्यं पुरस्ताद्दिशी मतः अश्वो वेन भावः सके ध्याऽऽपमा ब्रवस्य विस्वाः सतश्च योनिमसुश्च
विश्वः॥ इति नोहितपत्री कार दद्यात॥ पतामकाय विधात्रे नमः॥ इति संपूज्य॥ पद्मयोनि श्वतुर्मूर्ति राम०
र्वेदवासाः पितामहः॥ यज्ञाध्यक्ष श्वतुर्वक्रे तस्मै नित्यं नमो नमः॥ ब्रह्मणे सर्वलोकाधिपतये स
परिवाराय सकवलिं नमः॥ इति वलिं दद्यात॥ ततो गृहीत पुष्पाञ्जलि वर्तमानं पठेत॥ त्रैलोक्ये यानि
भूतानि स्थावराणि चराणि च॥ ब्रह्मा विष्णु शिवैः सार्द्धं रक्षां कुर्वन्तु तानि मे॥ देवदानवगन्धर्वा राम०

१

पन्नगानन्तसपन्नगाः ॥ अथ ये योगमुनयो गावो देवमातर एव च ॥ सर्वे मम गृहे रक्षां कुर्वन्तु मुदान्विताः ॥
इति पञ्चदश्यादौ शिरसा ज्ञातिं प्रयतेत ॥ ततः कुण्डोत्तरे शान्तिकलशत्रयमधिवासयेत ॥ तत्र जलमाम्र
आम्रपल्लवसंछन्नं वस्त्रयुग्मवेष्टितं कलशौ तौ पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ स्थापयेल्लेखनस्थातम् ॥ अनन्त
तं समन्त्रकम् ॥ सर्वेषामधिवासने मन्त्रः ॥ शान्तिकलशमिति ॥ ततः शान्तिकलशे ॥ तीर्थमालामा
सः ॥ अश्वत्थं भास्करं गङ्गां नैमिषारण्यमेव च ॥ प्रयागं ब्रह्मतीर्थं वदर्य्याश्रममेव च ॥ एतानि
पुण्यतीर्थानि कलशेऽस्मिन्त्रिवसन्तु मे ॥ गोदावरी गौतमी चैव नर्मदा यमुना सरित् ॥ सरस्वती गण्ड
की चैव कौशिकी सरयूस्तथा ॥ एतोश्वसरितः पुण्या कलशेऽस्मिन्त्रिवसन्तु मे ॥ सर्वे समुद्राः सरितः
सरांसि जलदा नदाः ॥ आयान्तु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ इत्याचार्य्यः पठेत् ॥ ततो वनादे
शान्त्यां मांगल्यो यमानस्य पूजे ग्रहदेवतायै क्षेत्रपालाय एष माषभक्तबलिर्नमः ॥ तत्र मन्त्रः हे शारद यमिदं

मुकना १

ते

सर्वं पङ्क्तिं विंशतिगौस्त्रीज्ञगाताताते नत्यन्तो नमः श्री षामा ग्र बः केस्स विघ्ननम ॥ अथ यपस्वोधिजनयन ॥ ॐ पूजनम्

ल्हम मषि ग्र ज्ञाम्यश्रेः त्रिराप स्तो षाय स्र प्रतास्त्वाय स्र वीर्य्यो यसाङ्क देवताः सेव नाम ॥ इति ग्र त्वामसम्बया

दहितैशान्यां दिशि स्नान माङ्गविकोषाम ॥ अरत्नितं यमितं यःये नी रत्न नवि निर्मितम ॥ विल्ल कद्रु मा

॥१०॥ गत्र्यपयुतम ॥ ॐ तित्वो सितितिलौतौ त्वहद्धि द्राम्याम मन्त्र न्या ॥ द्रुपदादि वेति मन्त्रेणातवचरोनो हृतं नम

नेगन्चहा रां दुरावृषीमितिस्र ग्रन्विद्व्ये ना मन्त्र नया ॥ ॐ मडूकत्तौ मि: श ग्र षामदेवामड्ढं पश्येमा नमि

र्य्यत्रचास्य रेरैं सित्र वाजं शत्तनो मिं व्यसमहिदेवहितं यदायुः ॥ इति मन्त्रेणायज्ञ वाक्ष विनिर्मि

त तपज्ञाम गार्भपीते संस्थाप्य ॥ ॐ सप्त द्रं गच्छ स्वाहा ॥ ॐ देवसंगच्छ स्वाहा ॥ मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा ॥ ॥१०॥

अहोरात्रे गच्छ स्वाहा ॥ ॐ देवसंसद्वीतान् विगच्छ स्वाहा ॥ अग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहा ॥ ॐ मे ना

मेहार्दि युन्दिवं तेधूमो गच्छ स्वर्ज्योतिः पृथिवीमस्मनाय ग्रा स्वाहा ॥ तो यादि जल्ले नस्नापये

१० नागनाश्वेरयव त्मीकं संग्रामाद्रुदतो कुलाना ॥ [illegible] दमानीय कुंमेष्ठ पुत्रिपे षा त्वनान्वितं राम

ततोनदीसंगमोदकेन: पञ्चवल्लीकगोशृङ्गवराहदंष्ट्रोद्धृतसंयाममृत्तिकाभिः ॥ ॐ यज्ञा
यज्ञावोअग्नयेगिराचदक्षसेप्रप्रवयममृतंजातवेदसंप्रियंमित्रंनशंसिषम ॥ इत्यनेनअश्वत्थवट
उदुम्बरबिल्वकरवाप्रतत्वेन ॥ ॐ देवसवितः प्रसुवयज्ञंपतिंभगायदिव्योगन्धर्वःकेतपूःकेतंनःपुना
तुंवाचस्पतिर्वाचंनःस्वदतुस्वाहा: इतिपञ्चगव्येनस्नापयेत ॥ गायत्र्यावापञ्चामृतेनवा ॥ ॐ याः
फलिनीरितिफलोदकेन ॥ नाशीतजलेन । ॐ स्तुमिति यानन्यापञ्चयथयः स नो इतिय‍पंततत्वेन ॥ ॐ
याओषधीःसोमराज्ञीर्बह्वीःशतविचक्षणाः ॥ तामसित्वमुत्तमारमसंकृदेये ॥ ॐ द्रुपदादिवे
कुशोदकेन ॥ ॐ वसोःपवित्रमसिशतधारंकलशयोर्जलेन ॥ ततश्चन्दनेन तिलकम् ॥ ॐ
घृतस्यासिकेतिकरवत्रोदीप्रसिवेनमेदेहि ॥ इतिकज्जलेन ॥ अञ्जनम ॥ ॐ पवित्रस्थोवै
ष्णव्यौसवितुः ॥ प्रसवउत्पुनाम्यच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः ॥ इतिपवित्रद्वयंगोरस

र्पितं गौरीशेव नाङ्ग्युल्लुरत्त्वी तिस्वप... त्रारि वस्त्रेशायोत्ल्पिं की कृत्वा यस्य पेवध्रनीयात्॥ ॐ द्यौः शा
न्तिरन्तरिक्षं शान्तिः पृथिवी शान्तिरोषधयः शान्तिर्वनस्पतयः शान्तिर्विश्वेदेवाः शान्ति
ह्रस्य सर्वं शान्तिः शान्तिरेव शान्तिः॥ सा मा शान्तिरेधीः॥ इति वध्रीयात्॥ ॐ युवा सुवासाः परिवी राम
त आगात्॥ स उ श्रेयान् भवति जायमानः तं धीरासः कवय उन्नयन्ति स्वाध्यो मनसा देवयन्तः इ
॥२२॥ ति वस्त्रं परिधापयेत्॥ ॐ ये चन्च नागा ये च नापितृ ये चेम ये च नागी वा। सदोतयेमे वै ... शङ्खे
रध कामं ॐ रोगो ये चन्च नाः सर्वा दिशो जयेम॥ इति श्वेतपकारघात्॥ सोत्सी ववध्रीयात्॥ ॥११॥
रत्येतिष्ठेत् नयानिवाति नपुरो यत्तयन्ते कामपतेषु रखारथि॥ अभिषुजी मदिमानं परा
यात्॥ मनः पश्चादन्वयच्छ त्रिरश्मयः इति ब्रह्मरथेन ... वाद्यादिभिर्मण्डपमानयेत्॥
॥ ततो ब्रह्म वेदिद ... रोगरत्यादिकं कृत्वा॥ ॐ नमोऽस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु ये॥ राम

ॐ वनेदिव्यनारीजेपयोधाः पयस्विनीप्रदिशः सन्तु मह्यं इति पञ्चगव्येन॥ॐ वायुषवी ७

नारीनेये दिवितेभ्यः सर्पेभ्यो नमो नमः॥ इति मन्त्रेणाप्यायं प्रत्तयेत्॥ ॐ अश्विनोर्भैषज्येन तेजसे ब्र
र्चसायाभिषिञ्चामि॥ इति मन्त्रेणाभिषिञ्चयेत्॥ शय्यायां शाययेत्॥ निद्राकलशं ग्राम यतः शिरोदेशे नि
दध्यात्॥ तत्र अन्नं नावास्तु किं तन्नके॥ कर्कोटकः पद्मः शंखः॥ महाकुलिकानां नामाग्रि श्रीमान्पत्रा
ष्टके लिखित्वा कलशे निःक्षिप्य॥ गायत्र्येणात्वेति मन्त्रेणालोड्याप्यकं श्रीमत्पत्रमात्रकं प्रपञ्चत्ति
त्तिलं च स्थापयेत्॥ ॐ अष्टकनागेहांगके हतिष्ठेत्या च्चाहस्य स्थापयेत्॥ अनेन नागेनामृतं नम्पर न्नाकते
व्या॥ इति वाहनरोग्रे श्रावयेत्॥ एवं प्रयमधिवासप्रवत्तनानं॥ स्नापयेत्॥ तत्र च प्रथु वद्विधिः॥ ॐ तिलो
सीति तित्त्वौतैलेनाभ्यङ्गं ङ्कुपदादिवेति मन्त्रेणोद्वर्त्तनम्॥ ॐ पयः पृथिव्यां पय ओषधीषु सोमराज्ञीः बह्वीः
शतविचक्षणाः तासामसि त्वमुत्तमारे क्ती मयस्मं हृदि॥ इति सर्वौषधीजलेन॥ ॐ फलिनीति मन्त्रेणा
फलोदकेन॥ ॐ आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यं भवा वाजस्य संगथे॥ इति पञ्चामृतेन॥ ॐ
इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं मिति मन्त्रेण सदामृत्तिकाभिः ॐ गन्धद्वारां दुराधर्षामिति

गन्धवारिणा॥ ॐ इपदादिवेति कुशोदकेन॥ ॐ वसोः पवित्रमसि शतधारं सहस्रधारीम्यामः॥ ॐ शन्नो देवी
तिशीतलजलेन॥ ॐ नमस्ते गङ्गे इति गङ्गोदकेन॥ ॐ हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसी
त॥ स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधे॥ इत्यर्घोदकेन॥ ॐ यावास्तु यामाः परिवीतस्नागात
इति मन्त्रेण लोहितवस्त्रपरिधापनम्। ॐ पत्नीनीवयो सिवधीदसिवधीदेत्वा ह्रि इति कज्जलेनाञ्जनम्। श्री
श्चेति मन्त्रेण पुष्पम्। ततो लोहितसूत्रेण त्रिवेष्टयित्वा। ॐ पाते वामानि हविषा यजन्ति ताते विश्वा प
रिभूरस्तु यज्ञम्। गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो वीरहा प्रचरा सोम दुर्यानिति कर्मिनाम कर्म। उ
त्रपो मिमीति नाम करणम्॥ ॐ तच्चक्षुर्देवहितं इति निःजलसारम्॥ ॐ अन्नात्परिस्रुतो रसं इत्यन्नप्राशनम्।
ॐ मन्त्रवातेति स्वाहाकारेण चूडाकरणम्। ततो लोहितसूत्रेण सूत्रवेष्टनम्॥ ॐ भद्रं कर्णेभिरिति मन्त्रे
ण कर्णवेधनम्॥ तत उपयमनम्। ॐ उपंद्रुतके पविवायमानास्वर्णो पवित्रं पुनतीमञ्जगाथा। प्रोक्षणम्। स्थल
नाभ्यं वलमादधास्व सा देवी सुभगा मेखलैः पमितिता इति मेखलाबन्धनम्। के स्याति नवे स्थीयम्।

क्रस्व ॥१२॥ 12 ॥१२॥

यज्ञोपवितेत्यादिनायज्ञोपवितम॥ ॐ यो मे द्रदाङ्ः॥ परमपन्नदैहापसोः विमम्मीतमहंकुना॥ रादद्दे स्माकुवे
पुनरोवर्चमायेतिमन्त्रेणमानवकोगा॥ हांति दराङम॥ ततंसमावर्त्तनम॥ ॐ कुवासवासाः पविवितम्रा
गात्॥ मध्येयाजभवतिगायम॥ नास्तंवीरासः ॐ वयस्त्रयानिस्वाध्योमनसादेवयान्त्र इतिकु नरपिवस्त्वमाव
मवस्त्वं वापयत इति दर्पदद्यात्॥ ॐ पञ्चनद्यः सरस्वतीमपियन्तिसस्रोतसः सरस्वतीतुवासोदेशेभवत्ः शरि
वत्॥ विस्मोरस्मीतिमन्त्रेणस्कवरीयज्ञोपवीतम॥ ॐ आपोदेवीमधुमतीतोगृभ्णम॥ ॐ सूर्यस्वतीरातःस्वस्य
रात नः याभिम्मिचावववरुणावभ्यषिंचन्यामिन्द्रस्यमनयन्त्यामिरातो॥ इति वन्देनकुम्भ॥ माम्यामकले
पनम॥ त्वतायामंस्येवम॥ कन्यावत्सर्वसंस्कारम॥ ततःमकुकेशाखपामवविल्तःमाम वा॥ ॐ गृभ्णा
मितेसोभगत्वायहस्तंमयापत्यायरहदष्टिर्यथासम॥ भगो अर्यमासविताप्रुरन्धिर्मह्यम॥ त्वंतावेहि विवा
हावहैसहरेतोदधावहै प्रजांप्रजनयावहै पुत्रा न विद्यावहैवहून्तेसन्तुतरहष्टयः॥ संप्रीयोरोविस्मः सुम

नस्यमा जोपश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतं प्रब्रवाम शरदः शतम॥ इति मन्त्रेणा पाणि ग्रहणम॥ न्वेश्रर्य्य
मनं देवं कन्याम ग्निमगच्छत॥ सनो र्यमादेवः प्रेतो मुञ्चतु मा पत्यो मे स्वाहा॥ इदम र्य्यम्णे॥ इयं नार्युप ब्रूते
लाजा नावपन्ति आयुष्मा नस्तु मे पति र्वर्धतां मम॥ ज्ञातयो मम स्वाहा॥ इदमग्नये॥ इमांल्लाजा नावपाम्यग्नौ समृद्धि
करणं तव मम तुभ्यं च सं विदनं तदग्निरनुमन्यता मियं स्वाहा॥ इदमग्नये॥ सुमङ्गली रियं वधूरिमां समेत
त पश्यत सौभाग्यमस्यै दत्त्वा यथास्तं विपरेतन इति मन्त्रेण सिन्दूर करणम॥ सप्ता भावे शाखा रोपनमा तत
13 न्ना शिवं प्रयोजयेत॥ आचार्य्यः यजमानः पुष्पाञ्जलिं गृहीत्वा सप्ताभिमुखः पठेत॥ न्वे येशा स्विनः शिख
रिणी शिंरसा विम्रषाः॥ ये नन्दादि पुष्करे स्तु तत्प्रतिष्ठाः॥ ये के विदाश्रु सुरवरोरगाः कि न्नराः गीतेमे वस्य ॥१३॥
दु शिताः त्तिहता भवन्तु॥ प्रेरितात्ता विविबद ज्रहुतौ सिवा र्य्य मवतामम॥ पुत्र कार्य्यो॥ ततः दुन्या तन
मालिङ्गन पुनः पुनर्वृत्त पराधा शिपात्रं यजमानः॥ समाहितो हस्वा स्वबव्वनमा॥ ततः आसि शिवं प्रयोजयेत॥ राम
हुताशः॥ पश्चाद्वपवहि मध्ये विष्णुविम्ब संस्थः॥ त्वं तत्र पुत्र परिकल्प्य नया कृतोरश॥

यजमानः॥ अङ्गादङ्गात्संभवति हृदयादेवजायसे॥ आत्मावैपुत्रनामासिसंजीवशरदःशतम्॥ ततो गृहवेदीं
गत्वामध्येल्योहि॥ ततस्तण्डुलैरावाह्यसंस्थाप्य॥ गंधपुष्पधूपदीपताम्बूलनैवेद्यादिभिः पूजयेत्॥ ॐ आकृ
ष्णेनरजसावर्तमानइतिमन्त्रेणलोहितपुष्पैरभ्यर्च्यइति लोहितवस्त्रम्॥ सूर्यायनमः इतित्र्यंमपादलंय
यण्डेदनवलिः॥ सूर्यायनमः॥ तदधिदेवताईश्वरस्यशिततण्डुलैर्मण्डलंव्याहृत्यावाह्य॥ ॐ त्र्यम्बकंयजा
महइतिश्वेतपुष्पैरभ्यर्च्यइदंश्वेतवस्त्रं॥ ईश्वरायनमः॥ एषपापसवलिरीश्वरायनमः
ततःप्रत्यधिदेवता॥ अग्निंशिततण्डुलैरावाह्य॥ ॐ अग्निंदूतमितिमन्त्रेणपूजयेत्॥ श्वेतवस्त्रं
पापसवलिंवा अग्नयेनमः॥ ऋतुस्यजपातेन आमध्यामद्ध्वंद्राक्षतिशितवर्णाकपासामंवि
लिख्यशिततण्डुलैरावाह्यस्थापयित्वा॥ ॐ श्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्याविति श्वेतपुष्पादिभिः

संपूज्य। श्वेतवस्त्रंपायसबलिंवा ॐ उमायै नमः इतिदद्यात्॥ ततः प्रत्यधिदेवता आपः
श्वेततण्डुलैरावाह्य। स्थापयित्वा। अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वश्वा
भवन्तु वाजिनः देवीरापो जो वदूर्मी प्रत्तुर्त्तिककुन्वान्वांसास्तेनायं वायदस्याति॥
१४ इति श्वेतपुष्पादिभिः संपूज्य सितवस्त्रं पायसबलिं वा ॐ अद्भ्यो नमः इति दद्यात्॥
राम द्भिरोत्लोहितवर्तिकया मण्डलं विलिख्य रक्ततण्डुलैरावाह्य। ॐ अग्निर्मूर्द्धा
दिव इति मन्त्रेण रक्तपुष्पादिभिरभ्यर्च्य लोहितवस्त्रं मसूरान्नं बलिं वा। ॐ अङ्गारकाय १४
14 नमः॥ तदधिदेवतां स्कन्दं सिततण्डुलैरावाह्य। ॐ यदक्रन्दः प्रथमं जायमान इति शि

नराडुलैरा वाहया शितवस्त्रपायसबलिं वा ॥ ॐ स्कन्दाय नमः ॥ ततः पृथिवीप्रत्यधिदेवतीं शितततराडुलैरा
वाहया ॥ ॐ स्योनां पृथिवी नो भवा नीति मन्त्रेण शितपुष्पादिभिरभ्यर्च्य शितवस्त्रपायसबलिं वा ॥ ॐ पृथि
व्यै नमः ॥ ततो ऐशान्यां ॐ यं पीत वर्णां पीतवर्णिकया विलिख्य पिष्टं लतराडुलैरावाहया ॥ ॐ उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजा
गृ त्वा मिष्टा इति मन्त्रेण पीतपुष्पादिभिरभ्यर्च्य पीत वस्त्रमाजोदनबलिं वा ॥ ॐ बुधाय नमः ॥ तदधिदेवतां विष्णुं
शितततराडुलैरावाहया ॥ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा निदधे पदं मिति श्वेतपुष्पादिभिरभ्यर्च्य ॥ श्वेतवस्त्रपाय
सबलिं वा ॥ विष्णवे नमः ॥ इति दद्यात् ॥ ततः प्रत्यधिदेवतां नारायणं शितततराडुलैरा वाहया ॥ विष्णो रराटमसि
इतिमन्त्रेण शितततराडुलादिभिः संपूज्य ॥ शितवस्त्रपायसबलिं वा ॥ ॐ नारायणाय नमः इति ॥ ततः ऐशान्यां दिशि
बृहस्पतिं पीतवर्णां पीतततराडुलैरावाहया ॥ बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद् द्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु इति पी
तपुष्पादिभिरभ्यर्च्य पीतवस्त्रं दध्योदनबलिं वा ॥ ॐ बृहस्पतये नमः ॥ तदधिदेवतां ब्रह्माणं शितत ततराडु

श्रि ३

तैरावाह्या॥ बृहस्पत्ये ज्ञानमिति श्वेतपुष्पादिभिरभ्यर्च्य। शितवस्त्रं पायसबलिं वा बृहस्पतये नमः इति ह्यातता॥ ताम्नु
हस्म त्यधिदेवतामिन्द्रं शितताम्रुलैरावाह्या॥ त्रातारमिन्द्रं हवे हवे सुहवं शूरमिन्द्रं हुवे नु शक्रं पुरुहू
तमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः इति पुष्पादिभिरभ्यर्च्य। शितवस्त्रं पायसबलिं वा॥ इन्द्राय नमः॥ ततः
॥१५॥ प्रत्यधिदेवतां शुक्रं शितवर्णं वितर्वै शिततराम्रुलैरावाह्या॥ प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ॥१५॥
त्वं सोमं प्रजापति मतेस्त्वमिन्द्रियं विपानं शुक्रमिन्द्रस्य इन्द्रियमिदं पयो मृतं मधु॥ इति पुष्पादिभिर
भ्यर्च्य। शितवस्त्रं घृतौदनबलिं वा॥ शुक्राय नमः॥ इति ह्याता॥ तदधिदेवतामिन्द्रं शिततराम्रुलैरावाह्या॥
नसपोया ३॥ इन्द्रः मरुत्वान् मरुत्वि सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् जहि शत्रूनप मृधो नुदस्वाथा
मयं कृणुहि विश्वतो नः इति पीतपुष्पादिभिरभ्यर्च्य। पीतवस्त्रं पायसबलिं वा॥ इन्द्राय नमः॥ इति ह्याता॥ राम॥
ततः प्रत्यधिदेवतां शीसितपुष्पैरावाह्या॥ शनि ८ ... शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये शं योरभि स्रवन्तु नः॥

त १ श्रीयवा

15

इतिश्वेतपुष्प्यादिभिरभ्यर्च्य। श्वेतवस्त्रंपायसवलिंवा इन्द्रायनमः।पश्चिमे तैलस्यवर्णी शनैश्वरं रक्त, सवर्णिकया
विलिख्य।कृष्णतराडुलैरावाह्य।ॐसन्नोदेवीरभिष्टय आपोभवन्तुपीतयेसन्नोरभिस्रवन्तुनः।इतिकृष्ण
पुष्प्यादिभिरभ्यर्च्य।कृष्णवर्णेशनैश्वरायनमः इतिद्द्यात।ततः विदिवतायमं नीलतराडुलैरावाह्य॥
असियमः स्यादित्योर्वन्त्रसिम तोऽह्येवतेन असितोन्वे नेसमया विपन्नेसेऽसी रोसिविवव्या नानि इति
नीलपुष्प्यादिभिरभ्यर्च्य॥नीलवस्त्रंपायसवलिंवा।यमायनमः इतिद्द्यात॥ततः प्रत्यग्दिवी प्रजापतिम
सिततराडुलैरावाह्य॥प्रजापतयेत्वदेतान्यान्यो विश्वा रूपाणि परिता बभूव यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं
स्याम पतयो रयीणां इति शितपुष्प्यादिभिरभ्यर्च्य।शितवस्त्रंपायसवलिंवा।ॐप्रजापतयेनमः।इतिद्द्यात।ततोमै
ऋत्यां कृष्णवर्णे राहुं कृष्णवर्णिकया विलिख्य।ॐकया नश्चित्र आभुवदूती सदावृधः सखा कया
शचिष्ठया वृता।कृष्णपुष्प्यादिभिरभ्यर्च्य।कृष्णवस्त्रं छागमांसवलिंवा राहवेनमः इतिद्द्यात।ततः विदिवी

कालं ॥ ॐ कापिरसिंमुद्रस्पत्वां क्षिकित्वा समायोरद्विरगामत्समोषा द्वीमिरोषधीइति नीलपुष्पा
दिभिरभ्यर्च्य । नीलवस्त्रंपायसवलिंच ॐ कालायनमः इति दद्यात् ततः प्रत्यधिदेवतां सर्पांशिततंडु
रावाह्य । नमोस्तुसर्पेभ्योयेकेचिपृथिवीमनुये अन्तरिक्षेयेदिवितेभ्यः सर्पेभ्यो नमः इति सितपुष्पा
दिभिरभ्यर्च्य शितवस्त्रंपायसवलिंच ॐ सर्पेभ्यो नमः इति दद्यात् रावाण्व्ये धूम्रवर्णांकेतूनधू
म्रवर्णिकयाविलिख्य धूम्रतराडुलैरावाह्य ॐ केतुंकृण्वन्नकेतवे पेशोमर्य्याअपेशसे समुषद्भिरजायथा
इति धूम्रकुसुमादिभिः केतून्संपूज्य धूम्रवस्त्रं चित्रोदनंवलिंच ॐ केतुभ्यो नमः तदधिदेवतां चित्रगुप्तंशि
ततंडुलैरावाह्य । चित्रावसोः स्वस्तिनोपारमसीय इति पुष्पादिभिरभ्यर्च्य शितवस्त्रंपायसवलिंचाचित्रगुप्ताय

१६ १६

16

नमः॥ ततः प्रत्यग्वेदिकृतां ब्रह्मासनां शिततराडुलैरभ्यर्च्य ॐ आब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामिति
शितपुष्पादिभिरभ्यर्च्य। शितवस्त्रंपायसबलिं च ॐ ब्रह्मणे नमः इति दद्यात् सर्वपापसंशुध्यां दातव्यं। ग्नेः
कुण्डसमीपं गत्वा पुष्पचन्दनताम्बूलादिभिरग्निं संपूज्य। ॐ अद्य कर्त्तव्यैतदारामवद्धोत्सर्गाङ्गभूत
होमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्म कर्तुमेभिः पुष्पचन्दनताम्बूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेन अ
मुकगोत्रममुकशर्माणं अमुकवेदाध्यायिनं त्वामहं वृणे। वृतोऽस्मीति प्रतिवचनं। यथाविहितं कर्म
कुरु। करवाणीति प्रतिवचनं। ततोऽग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनं दत्वा तदुपरि प्रागग्रान्कुशानास्तीर्य ब्र
ह्माणमग्निं प्रदक्षिणाभिचाय। अत्र त्वं मे ब्रह्मा भवेत्यभिधाय। कल्पितासनेऽदङ्मुखमुपवेशयेत्। ततः
प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा जलेनापूर्य कुशैराच्छाद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्य। अग्रे उत्तरतः कुशोपरि

निदध्यात्।ततः परिस्तरणं।बर्हिषश्चतुर्थभागमादाय आग्नेय्यादीशानान्तं ब्रह्मणोऽग्निपर्यन्तं।नैर्ऋ
त्याद्वायव्यान्तं।अग्नितः प्रणीतापर्यन्तं।ततः अग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं
पवित्रकरणार्थं साग्रमनन्तर्गर्भं कुशपत्रद्वयं।प्रोक्षणीपात्रं।आज्यस्थाली संमार्जकुशाः ५ उपय
मनकुशाः समिधस्तिस्रः।स्रुवं आज्यं।यथोक्तं पूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानि पश्चिमपूर्वदिशि क्रमे
णासादनीयं।मधुशान्तिलपायसानि वा।पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रे छित्वा सपवित्रकरेण प्रणीतापात्रे प्रोद
णापुदकं दत्वा द्वाभ्यामनामिकाभ्यामङ्गुष्ठाभ्यामुत्तराग्रेण पवित्रेण गृहीत्वा त्रिरुत्पवनं।प्रणीतोदकेन प्रो
१७ क्षणीप्रोक्षणं।प्रोक्षणीजलेनासादितवस्तुसेचनं।अग्निप्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रस्य निधानं १७
आज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः।ततः आज्यस्याधिश्रयणं।ज्वलत्तृणादिना हविर्वेष्टयित्वा प्रदक्षिणाक्रमेणाप
17 र्यग्निकरणं।ततः स्रुवं प्रतप्य संमार्जनकुशामन्तरैः तत्तरतो मूलैर्वा ह्यतः स्रुवं संमृज्य प्रणीतोदकेनाभ्यु राम

स्था ८-पा

न्यापुनःपुतप्यहृद्भिरणातोनिदध्यात॥ततश्रोत्स्यस्याग्रेरवतारणं॥ अत्र्यप्रोक्षणीवद्युत्पवनं॥ अवे
क्ष्यसत्यपङ्क्त्येनतंत्रिरसनेपुनः प्रोक्षणवब्धनम॥ततउपयमनकुशान्वामकरेणादायो तिष्ठन्प्रजाप
तिंमनसाध्यात्वातूष्णींमग्न्यौसमिधः निपेत॥उपविश्यपवित्रप्रोक्षणाभ्युदकेनप्रदक्षिणमग्निंपर्युक्ष्यपुणीता
पवित्रे पात्रेकृत्वाः॥निधायपातितदक्षिणजानुःकुशेनब्राह्मणान्वारब्धःसमिद्धतमेऽग्नौजुहुयात॥तत्राघारा
दारभ्यद्वादशाहुतिंततहोमोपनन्तरस्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः॥ ओंप्रजापतयेस्वा
हाइतिमनसा॥इन्द्रायस्वाहाइदमिन्द्राय॥अग्नयेस्वाहाइदमग्नये॥सोमायस्वाहाइदंसोमाय॥अथमहाव्याहृ
तयः॥ओंभूःस्वाहाइदंभूः॥भुवःस्वाहाइदंभुवः॥स्वःस्वाहाइदंस्वः॥अथसप्रायश्चित्तसंज्ञकाः॥ओंत्वन्नोअग्ने॥
ओंसत्वन्नोअग्ने॥ओंयेतेसतंवरुणा॥ओंउदुत्तमंवरुणपाश॥ओंप्रजापतयेस्वाहाइदंप्रजापतये॥अग्नयेस्विष्टि
कृतेस्वाहाइदमग्नये॥एवंहोमसमाप्य॥कुण्डसमीपेमस्तकलशोधसर्वौषधि॥अश्वस्थानगजस्थानवल्मीक
नदीसंगमगोष्ठराजद्वारमृत्तिकामध्योमपञ्चरत्नानिःनिपेत॥तपातवगोरोचननागशितातिद्वाथीनकुङ्कुम

म १

क्रम कर्पूरचन्दनागुरुमृगमदस्तातिलकस्तेभ्य मयैवीरनागन्धाजन्तुगज्जलं वनिपेत । तथावेताश्वत्थोदुम्बरप्लक्षवट
पल्लवान् । कलशेषु खदिरयात । पर्वतत्रावृषिवासनेन तेषु मर्ध्यंतमानस्व । तीराद्विमध्विवासयेत् । ततः पुष्प
तैरुक्ते तैर्सर्वैर्षधीस्नानं स्वतिवासनं । ततस्तेषां कलशानां जलैर्मलमतिचार्यं गुरुः पुष्पं स्वरूपस्य स्वयजमाने
वन्यमानमाम त्रैगास्नान पयेत् । ते सुरास्त्वामभिषिञ्चन्तु ब्रह्माविष्णुमहेश्वराः । वासुदेवो जगन्नाथस्तथा सङ्क
र्षणो विभुः । प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च भवन्तु विजयाय ते । आखण्डलोऽग्निर्भगवान्यमो वै निरृतिस्तथा । वरुणः प
उवाच वनश्चैव धनाध्यक्षस्तथा शिवः । ब्रह्मणा सहितः शेषो दिक्पालाः पान्तु ते सदा । कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधा ॥१८॥
॥१८॥ पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः ॥ बुद्धिर्लज्जा वपुः शान्तिस्तुष्टिः कान्तिश्च मातरः । एतास्त्वामभिषिञ्चन्तु देवपत्न्यः
समागताः ॥ आदित्यश्चन्द्रमा भौमो बुधजीवसितार्कजाः । ग्रहास्त्वामभिषिञ्चन्तु राहुः केतुश्च तर्पिताः । रम
देवदानवगन्धर्वयक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ऋषयो मनवो गावो देवमातर एव च । देवपत्न्यो द्रुमा नागा दैत्याश्चा
18 प्सरसां गणाः ॥ अस्त्राणि सर्वशास्त्राणि राजानो वाहनानि च । औषधानि च रत्नानि कालस्यावयवाश्च
ये । सरितः सागराः शैलास्तीर्थानि जलदा नदाः । एतास्त्वामभिषिञ्चन्तु सर्वकामाः

श्रीसिद्धये॥ अथ कर्तव्यत्वनोत्सर्गोऽहं मतस्यैतैत अविवानेक र्म्मिप्रतिष्ठो न्यीममुक गोत्राया मुकशर्म्मणो श्री
स्वरायस्तनाः सतं गारुडदेवताः हिरण्यात्म्यमहं संप्रददे। एकीवास्वस्तीति प्रतिवचनम्। केर्म्मणोऽकः देव
ताः प्रपन्नामिति यजमानोन्नु यात॥ ए प्रीताः सन्तु इति प्रवचनम्। ततो ब्राह्मणान् हिरण्ये कृत्य नमस्कर्त्तव्यः।
ततः आगत्य मण्डपे तत्र ब्रह्म सरघीते शुभे लग्ने॥ आपोहिष्ठेत्यादि॥ आपो जनने इत्यनेन सर्वे नयज
मानमार्जनं कुर्यात्। ब्राह्मणाः शान्तिपाठमङ्गलगीतवाद्यनिर्घोषैः कनकादिमण्डितमात्र वस्त्रादिना
पूजयित्वा उत्थाय। केईरावणी वेन्नु मतोमादिमन्त्रेणा गोवनमध्ये समानयेत्। अनेन मन्त्रेण। इदं वनं प
वित्रं कुरुष्व शुद्धः प्रतो मन्तः समनिर्यं तीर्थजली सर्वतीर्थाभिषिञ्च कृतो कालो कौन्तेरतेती यतेवा यं तापसम
नः पुनीयेलयः॥ आवायेगात्वारक्षः। ततः तिलजलैर्हैवमनन्तपितृणां वतर्पणं कुर्यात। तत्र क्रमः।
उपवीती प्राङ्मुखः स्वदुरस्तोवा। अस्मद्धर्मजयजन्दैवीमपाशिनान्वारब्धेन र निगाकरणो देव
स्तान तृप्यतां विष्णुस्तृप्यतां रुद्रस्तृप्यतां प्रजापतिस्तृप्यतां। ये देवा यज्ञभागा नागा गन्धर्वाप्सरसो।

सरा: क्रूरा: सर्प्पा: सृषोराः श्वितरवोरु नाकारव मा: पिशाचराजलाय रास्ते पेवा काशगामिनः॥ नि
नवाश्च ये जीवा: पापधर्म्मरता स्व ये तेषां माप्याय नायैतद्दीयते शालितं मया॥ दत्वा स्तर्प्पयित्वा ततः प्रजापति
तीर्थेन मनुशनकादिस्तर्प्पयेत॥ ॐ शनकश्च इति मन्त्रेण॥ ततोऽङ्गिरा मिमरवो ह्यिगरो मत्र कुशैः स्वन्दनो
दृभिः पित्र्येन तीर्थेन। ॐ सोमाय स्वधा नमः इति मन्त्रेण तर्प्पणं कुर्यात। स्वस्वनाम्ना पित्रादीनां तर्प्पये
त॥ पृक्कल्वगृशा वयजमानः॥ ॐ आपो अस्मान मातरः सम्दयन्तु घृतेन नो घृतेन घ्वः पुनन्तु विश्वं हि रिप्रं वहन्ति
देवीरुदिदाभ्यः शुचिरापूतएमि इति॥ उत्तरयवशा भगवती हि भूयाः अथो वयं भगवन्तः स्याम। अद्धितृणमघ्न्ये वि
श्वदानीं इति विश्वदुहसुदेवमारत्ती॥ इति मन्त्रेण॥ विशान्यां दिशि तां गाउत्थापयेत॥ उत्थाप्यमानायहिंकृ
ण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात॥ दुहामश्विभ्यां पयो अघ्न्येयं सा वर्द्धतां महते सौभगाय इति वे
शाधिकमन्त्रैस्तयेत॥ ॐ ॠच्चन्नमासपत्न्यादयो वसरायाहन्॥ अघोमस्य यद्धीमासर्वस्मादेवा किल्बिषात॥ इति मन्त्रेण
यित्वा॥ यत्रागोरुद्रदेवतात्वं साम गायमयादत्ता॥ इति साम॥ ब्राह्मणाय प्रतिपादयेत॥ प्रतिग्रह
णा॥ ततश्चागत्य मण्डपस्याग्रे उपविशेत॥ ततो मण्डपादिषु मोवर्त्तमाने कुशातिलजलान्यादाय॥ ॐ अद्यामुकमासीया

ओं कपर्दी [illegible] कति[illegible]सर्वकामानस्य सद्भोगे न्द्रायुतया वह्नि [illegible] सर्वशो [illegible] मसे [illegible] ततम [illegible] कृत्तमाराध्य न
गुरु [illegible] कामयाप्य [illegible] रोमोवतस्यति [illegible] क: सर्वोयस्योगित्वने सर्वभूते [illegible] यो [illegible] येत ॥
[illegible] परमसिद्धिप्रापि [illegible] मेतद् [illegible] जितम ॥ नम [illegible] सर्वभूतानि [illegible] योवत्से [illegible] ने: ॥ इति मं
[illegible] ॥ [illegible] सर्वभूते [illegible] पूर्वादि दिक्षु इन्द्रादि [illegible] माषभक्त वलिं दद्यात् ॥ तत्र क्रम: ।
[illegible] तत: सर्व [illegible] दिव्या [illegible] नेत [illegible] माषभक्त वलि [illegible] नम: [illegible] माषभक्त वलि [illegible] येनम: ॥ दक्षि
इन्द्र [illegible] इति माषभक्त वलि [illegible] नम: ॥ नैऋ [illegible] इति माषभक्त वलि [illegible] जाति
[illegible] यम [illegible] इति [illegible] इति माषभक्त वलि [illegible] नम: ॥ वायव्यां [illegible] सर्व [illegible]
[illegible] नम: । [illegible] इति माषभक्त वलि: कुबेराय नम: ॥ ऐशान्यां ईशान: प्र
माषभक्त वलि [illegible] नम: ॥ [illegible] इति माषभक्त वलि [illegible]
[illegible] इति माषभक्त वलि [illegible] नम: ॥ [illegible] नीय [illegible] वनेत्रिपेत ॥ तत: स्थण्डिले [illegible]
[illegible] ॥ ततो [illegible] नम: ॥ इति पाद्यादिभि: पूजयेत ॥ [illegible] इहागच्छ इह तिष्ठ [illegible] स्थापयि [illegible]
[illegible] इहागच्छ [illegible]

ओं

[illegible] नमः॥ इति [illegible] नोपाशा॥ इहागछेतेहाखं तत्यवतिस्था॥ स्थापयित्वा नेज्ञेत्र्यो इति पञ्चयेत॥ इत्या
दिना [illegible] ततः [illegible] नंशाञ्जिहोमवद् सक्रीदिना रभ्यवत्वा शिदिनानियावत्यञ्ची नरूवारुणहोमा
दि विश्वकर्म्महोमपर्य्यन्तं [illegible] तंव्यः॥ वारुणादिनेहोमांतं एक तंव्यम॥ ततः संस्रवप्राशनम॥ वृतातपरापाः
द्निरापानम॥ ततः [illegible] इति [illegible] पुष्पसमन्वितेपरीन भुवेनयत्नमानान्वारब्धेना वाच्यैः स्मिद्धत
[illegible] ततउपविश्य वाच्यौ वह्निपाद्यादिभिः संपूज्य पंक्ति विद्रश भुवेनानियानामिकयाच्यायुषं कुर्यो ॥१
तः [illegible] तिलन [illegible]। ओं [illegible] यस्याग्रुषमितिग्रीवायाम॥ ओं यद्देवेषु च्यायुषमिति वाहुमूले। ओं तन्नोस
स्तु च्यायुषं इति हृदि॥ एवं यजमानेन [illegible] वपि॥ ओं तन्नोस्तु इत्यस्य स्थाने तत्तेइति विशेषः॥ ओं सुमित्रियानञ्आप
ओषधयः सन्तु [illegible] पूर्णपात्रं किंचित॥ शिरसि पूजिपेत॥ ओं सुमित्रियानञ्आपओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मैसन्तुयोस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्वि ॥२०॥
ष्मः [illegible] पूर्णपात्रं [illegible] ककरस्यामः [illegible] मित्यादिना वर्हिर्होमांतं कर्म कुर्यात॥ [illegible] प्रणामः
[illegible] दिव्यस्त्री दिकं दत्वा रीराद्यात॥ द्रूपरेभ्यः स्वस्तिवाचनं॥ सम्वत १७५१॥ समय वैशाखवदि [illegible] वारक
[illegible] लिखितम॥ गंगायैनमः॥ विनायकायनमः॥ श्रीरामचन्द्रायनमः॥ श्रीरामासीवसहाय॥ [illegible] लिखितम॥

श्री रामोत्सर्ग विधि ५००